

Sygn. akt V KK 333/21

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 5 października 2021 r.,

sprawy **P. C.**

oskarżonego z art. 231 § 1 i 3 k.k.

z powodu kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego

od postanowienia Sądu Okręgowego w S.

z dnia 11 lutego 2021 r., sygn. akt IV Kz [...]

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w S. VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w P.

z dnia 9 grudnia 2020 r., sygn. akt VII K [...]

p o s t a n o w i ł

uchylić zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w S. VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w P. i sprawę przekazać temu Sądowi do dalszego prowadzenia.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w P. postanowieniem z 9 grudnia 2020 r., VII K [...], na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 101 § 1 pkt 4 k.k. umorzył postępowanie karne przeciwko P. C. o to, że 9 lipca 2013 r. w M. koło S., jako funkcjonariusz publiczny - notariusz nieumyślnie nie dopełnił obowiązków wynikających z przepisów art. 80 § 2, 81 i 86 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie nakładających na niego obowiązek

czuwania nad należyтым zabezpieczeniem praw i słuszných interesów stron przy dokonywaniu czynności notarialnych, odmowy dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem oraz zakaz dokonywania czynności notarialnej, w momencie powzięcia wątpliwości co do posiadania zdolności do czynności prawnej przez stronę, w ten sposób, że przed oraz w trakcie sporządzania aktu notarialnego o numerze rep. A [...] - umowy dożywocia, na mocy której B. B. zbyła na rzecz M.N. nieruchomości rolne o wartości 120 000 zł położone w M., Gmina D., dla których Sąd Rejonowy w D. prowadzi księgi wieczyste nr [...] oraz [...] w zamian za dożywotnie utrzymanie, nie powziął wątpliwości co do zdolności do czynności prawnych B. B. z uwagi na jej stan zdrowia wynikły z przebytego w czerwcu 2012 r. udaru mózgu niedokrwienego z plegią lewostronną i całkowitą afazją, w wyniku którego znajdowała się w stanie całkowitego wykluczenia zdolności świadomego i swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli, a następnie nie odmówił sporządzenia ww. aktu notarialnego, czym wyrządził B. B. istotną szkodę majątkową, bowiem przedmiotowe nieruchomości stanowiły jedyny istotny majątek pokrzywdzonej, tj. o czyn z art. 231 § 1 i 3 k.k. - wobec przedawnienia karalności czynu, stwierdzając na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k., że koszty procesu tym zakresie ponosi Skarb Państwa.

Sąd Okręgowy w S., po rozpoznaniu zażalenia wniesionego od powołanego wyżej postanowienia przez prokuratora, postanowieniem z 11 lutego 2021 r., IV Kz [...], zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy.

Od postanowienia tego, w ustawowym terminie, kasację na niekorzyść P. C. wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając je w całości i zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., polegające na zaniechaniu przeprowadzenia prawidłowej, wszechstronnej i rzetelnej kontroli odwoławczej postanowienia Sądu I instancji, zainicjowanej zażaleniem wniesionym przez prokuratora, poprzez nienależyte rozważenie zawartego w tymże zażaleniu zarzutu obrazy przepisu prawa materialnego, a mianowicie art. 102 k.k. i wspierającej go argumentacji, co doprowadziło do utrzymania w mocy orzeczenia Sądu Rejonowego wydanego z rażącym i mającym

istotny wpływ na jego treść naruszeniem art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 102 k.k. w zw. z art. 303 k.p.k., poprzez niezasadne uznanie, iż nastąpiło przedawnienie orzekania i w konsekwencji umorzenie postępowania karnego wobec P. C. o czyn popełniony w dniu 9 lipca 2013 r., zakwalifikowany jako występki z art. 231 § 1 i 3 k.k., podczas gdy w 5-letnim okresie przedawnienia karalności tego czynu, wynikającym z art. 101 § 1 pkt 4 k.k. (jaki upływał w dniu 9 lipca 2018 r.), a mianowicie w dniu 14 listopada 2013 r., wszczęto postępowanie w sprawie, co w połączeniu z prawidłowo zastosowanym przepisem art. 102 k.k. winno skutkować uznaniem, iż nie doszło do przedawnienia karalności analizowanego działania oskarżonego, a tym samym prawidłowa kontrola odwoławcza winna doprowadzić do wydania odmiennego rozstrzygnięcia.

Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w S. oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego w S. VII Zamiejskowy Wydział Kamy z siedzibą w P. i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w S., VII Zamiejskowemu Wydziałowi Karnemu z siedzibą w P. do dalszego procedowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym, co umożliwiło rozpoznanie jej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Nie ulega bowiem wątpliwości, że zaskarżone postanowienie dotknięte jest podniesionym trafnie w kasacji naruszeniem prawa procesowego – art. 433 § 2 k.p.k., skoro kontrola odwoławcza zaskarżonego zażaleniem postanowienia Sądu Rejonowego w S. nie doprowadziła do stwierdzenia naruszenia prawa, art. 102 k.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., a także nie stwierdziła wadliwej wykładni art. 303 k.p.k., która również cechowała decyzję wydaną w I instancji.

Zgodnie z treścią tego ostatniego przepisu, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, wydaje się postanowienie o wszczęciu śledztwa, w którym określa się czyn będący przedmiotem postępowania oraz jego kwalifikację prawną (art. 303 k.p.k.). Postanowienie o wszczęciu śledztwa wyznacza zakres przedmiotowy procesu karnego, który w dalszym jego toku może ulegać zmianom; wytycza ono również zasadniczy kierunek przyszłego

postępowania karnego, jednak co istotne, przy uwzględnieniu treści art. 34 § 1 k.p.k. W myśl tej regulacji, sąd właściwy dla sprawców przestępstw jest również właściwy dla pomocników, podlegaczy oraz innych osób, których przestępstwo pozostaje w ścisłym związku z przestępstwem sprawcy, jeżeli postępowanie przeciwko nim toczy się jednocześnie. Z treści art. 34 § 1 k.p.k., określającego zasadę łącznego rozpoznania spraw pozostających ze sobą w ścisłym związku, należy tym bardziej wyprowadzać zasadę łącznego prowadzenia postępowania przygotowawczego, w sytuacji, kiedy mamy do czynienia z przestępstwami wielu osób, dotyczącymi wszakże jednego, głównego przestępstwa.

W pryzmacie tego rozwiązania ustawowego nie może budzić wątpliwości prawidłowość regulacji porządkowych zawartych w § 106 i 107 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. 2017, poz. 1206), według których śledztwo lub dochodzenie wszczęte w sprawie prowadzi się w stosunku do wszystkich czynów ujawnionych w jego toku, zaś jednym postępowaniem przygotowawczym obejmuje się wszystkie czyny pozostające w związku przedmiotowym i podmiotowym z czynem stanowiącym podstawę tego wszczęcia, chyba że zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 34 § 3 k.p.k.

Uwzględniając powyższe uregulowania nie sposób zatem wyrażać wątpliwości co do trafności twierdzenia Sądu Najwyższego wyrażonego jeszcze w postanowieniu z 12 marca 1979 r., I KR 24/79, według którego przestępstwo, o którym mowa w art. 106 k.k. (z 1969 r.), aktualnie w art. 102 k.k., to zdarzenie historyczne, będące w orbicie zainteresowania organów ścigania.

To historyczne zdarzenie, po raz pierwszy procesowo ujmowane jest w postanowieniu o wszczęciu śledztwa, wydanym na podstawie art. 303 k.p.k., w którym określa się zwięźle okoliczności faktyczne należące do znamion przestępstwa, wskazuje ramy czasowe i miejsce jego popełnienia oraz osobę pokrzywdzoną. W konsekwencji dalszych czynności procesowych może dochodzić do bardziej precyzyjnego określenia przestępstwa będącego przedmiotem postępowania, co następuje w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów (art. 313 §

2 k.p.k.), akcie oskarżenia (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.), czy wreszcie w wyroku skazującym (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.).

Należy nadto odnotować, iż organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, w jego fazie *in personam*, jeżeli okaże się że podejrzanemu należy zarzucić czyn nie objęty wydanym uprzednio postanowieniem o przedstawieniu zarzutów albo czyn w zmienionej w istotny sposób postaci lub też, że czyn, zarzucany należy zakwalifikować z surowszego przepisu, wydaje niezwłocznie nowe postanowienie, ogłasza je podejrzanemu, którego nadto przesłuchuje się (art. 314 k.p.k.). Na etapie postępowania jurysdykcyjnego odpowiednikiem tej czynności jest rozwiązanie przewidziane w art. 399 § 1 k.p.k. Przewiduje ono możliwość zastosowania odmiennej kwalifikacji prawnej czynu oskarżonego, aniżeli przyjęta w akcie oskarżenia, co związane jest w praktyce najczęściej ze zmianą opisu czynu przypisanego.

Powołane regulacje dotyczące postępowania przygotowawczego nie pozostawiają zarazem wątpliwości co do tego, że nie jest w ogóle przewidziane w jego toku wydawanie kolejnego postanowienia o wszczęciu śledztwa w sprawie, jeżeli nawet kwalifikacja prawna czynu zarzucanego podejrzanemu, uzasadniona okolicznościami dowodowymi sprawy, miałaby być inna, aniżeli pierwotnie przyjęta w postanowieniu wydawanym w trybie art. 303 k.p.k., o ile oczywiście nie wykracza ona poza historyczne ramy wyznaczone zdarzeniem objętym tym postępowaniem. W wypadku, gdy czynności postępowania przygotowawczego prowadzone i ukierunkowane na wykrycie sprawcy przestępstwa, o którym mowa w art. 303 k.p.k., doprowadziły do ustalenia sprawcy, czy też do ustalenia również innych czynów pozostających w związku z czynem sprawcy, jedynym rozwiązaniem przewidzianym w regulacjach procesowych jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów konkretnym osobom, bez możliwości, co oczywiste, poprzedzania tego postanowienia kolejnymi postanowieniami o wszczęciu postępowania w sprawie, w oparciu o art. 303 k.p.k.

Taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie, zaś czynności postępowania przygotowawczego w tym zakresie nie nasuwają wątpliwości co do ich prawidłowości.

Zważyć zatem należy, iż postanowienie o wszczęciu śledztwa z 14 listopada 2013 r. dotyczyło „mającego miejsce w S. w dniu 9 lipca 2013 r. w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadzenie B. B. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci nieruchomości rolnej o wartości 400 000 zł, położonej w M. gm. D., dla której Sąd Rejonowy w D. prowadzi księgę wieczystą nr [...] poprzez wykorzystanie niezdolności pokrzywdzonej do należytego pojmowania przedsiębranego działania, w wyniku czego doszło do zawarcia umowy dożywocia rep. A [...], czym działano na szkodę B. B., tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.” (k. 26 akt sprawy). Nie ulega zatem wątpliwości, że obowiązkiem prokuratora, wyznaczonym treścią tego postanowienia, a zarazem treścią art. 34 § 1 i 2 k.p.k., było prowadzenie czynności dowodowych ukierunkowanych na tak opisane zdarzenie historyczne, by potem, o ile będą do tego uzasadnione postawy, przedstawić zarzuty określonymi osobom, w zakresie oczywiście uzasadnionym realizacją przez te osoby znamion konkretnych czynów zabronionych. Nie sposób zatem twierdzić respektując przepisy procesowe dotyczące postępowania przygotowawczego, iż kwalifikacja prawna postanowienia o wszczęcia postępowania w sprawie z 14 listopada 2013 r. zezwalała jedynie na postawienie zarzutów wyłącznie o treści dokładnie powtarzającej treść tego postanowienia. W ramach postępowania w sprawie, które znalazło swój finał w związku ze skierowaniem aktu oskarżenia przeciwko P. C., możliwe, a zarazem obowiązkowe było przeprowadzenie czynności wobec wszystkich osób, których czyny pozostawały w relacji współdziałania przestępnego z przestępstwem z art. 286 § 1 k.k., jak również pozostawały z tym czynem w innym, ścisłym związku, o którym to związku mowa w art. 34 § 1 k.p.k. Jeżeli zatem przedmiotem postępowania wyznaczonym treścią cytowanego postanowienia było przestępstwo oszustwa popełnione na szkodę B. B., poprzez wykorzystanie jej niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, zaś czynność sprawcza była związana z zawarciem w formie aktu notarialnego umowy dożywocia, której przedmiotem była określona nieruchomość, zarejestrowanej w rep. A [...] przez notariusza P. C., to oczywiste jest, że negatywna ocena jego postępowania, z punktu widzenia norm prawa karnego materialnego, polegającego na udzielaniu pomocy prawnej przy zawarciu tej umowy, dokonana przez prokuratora w postępowaniu, którego ramy

zostały wyznaczone treścią powołanego postanowienia, mogła doprowadzić wyłącznie do postawienia zarzutów w tym właśnie postępowaniu i skierowaniu aktu oskarżenia do właściwego sądu.

Słusznie zatem skarżący wywodzi, że dla podjęcia czynności procesowych wobec P. C. w niniejszej sprawie, nie mogła mieć znaczenia kwalifikacja prawna przyjęta w postanowieniu z 14 listopada 2013 r., gdyż prawidłowość procesowa tych czynności wynika z właściwego odczytania ram zdarzenia historycznego, objętego wskazanym postanowieniem, na co zwrócono uwagę wyżej.

W konsekwencji nie można podzielić stanowiska orzekających w sprawie sądów, w myśl którego doszło do przedawnienia karalności przestępstwa zarzuconego oskarżonemu w niniejszym postępowaniu. Kwalifikacja prawa czynu zarzuconego P. C. ma w aktualnym stanie znaczenie dla ustalenia przedawnienia karalności tego przestępstwa, co oczywiście należy czynić z jej uwzględnieniem, niemniej również z uwzględnieniem treści art. 102 k.k. Postępowanie w sprawie wszczęte 14 listopada 2013 r. odnosiło się bowiem do kwestii czynności wykonywanej przez notariusza w związku z zawarciem umowy przez niego utrwalonej w formie aktu notarialnego i odnotowanej w repertorium.

Oznacza to, że przy ocenie kwestii przedawnienia karalności przestępstwa zarzuconego P. C., należy mieć w polu widzenia art. 102 k.k., w kontekście kwalifikacji prawnej przestępstwa, którego zarzut finalnie mu przedstawiono, a więc z art. 231 § 1 i 3 k.k., mieszczącego się w ramach zdarzenia historycznego wyznaczonego treścią postanowienia o wszczęciu postępowania w niniejszej sprawie. Zważywszy na fakt, że czyn zarzucony obejmował zachowanie w dniu 9 lipca 2013 r., nie może być wątpliwości, że czynność procesowa polegająca na wydaniu postanowienia na podstawie art. 303 k.p.k., podjęta w dniu 14 listopada 2013 r., stosownie do treści art. 102 k.k. skutkowałą przedłużeniem terminu przedawnienia karalności, o okres wskazany w tym przepisie.

Zgodnie natomiast z tym przepisem w brzmieniu obowiązującym od 2 marca 2016 r., jeżeli w okresie, o którym mowa w art. 101, wszczęto postępowanie, karalność przestępstw określonych w art. 101 § 1 ustaje z upływem 10 lat, a w

pozostałych wypadkach – z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu. Należy nadto zaznaczyć, iż w myśl przepisu intertemporalnego, zawartego w art. 2 ustawy z 15 stycznia 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks karny (Dz. U. poz. 189), do czynów popełnionych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy o przedawnieniu w brzmieniu nadanym tą ustawą, chyba że termin przedawnienia już upłynął. W realiach sprawy nie ulega wątpliwości, że w czasie wejścia w życie ustawy z 15 stycznia 2016 r. nie doszło jeszcze do przedawnienia karalności przestępstwa zarzuconego następnie P. C., a to powoduje, że art. 102 k.k. w aktualnym brzmieniu ma zastosowanie do ustalenia, kiedy przedawnienie to nastąpi.

Z tych wszystkich względów, podzielając w całości stanowisko wyrażone w kasacji, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Rozpoznając sprawę Sąd Rejonowy w S. VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w P. w S. podjęcie czynności zmierzające do jej merytorycznego rozpoznania.